

V. PÂRVAN – CĂUZAȘ AL REALIZĂRII ȘI CONSOLIDĂRII MARII UNIRI *

Ioan Mitrea

Vasile Pârvan care „a contribuit prin energia sa, la accelerarea pulsului umanității”, cum spunea istoricul american Gorham P. Stevens¹; savantul cunoscut îndeosebi pentru activitatea sa științifică și culturală, pentru munca sa, de o dăruire exemplară, la catedra universitară, pe șantierele arheologice, la Muzeul Național de Antichități, la Academia Română, la Școala Română din Roma etc., având drept obiectiv formarea unei „cohorțe” de arheologi de nivel european și în final drept rezultat crearea școlii moderne de arheologie în țara noastră, nu aparține modelului de savant retras în „turnul de fildeș” al preocupărilor sale profesional-științifice, ci acelei categorii de oameni rari care nu rămân în afara tumultului vieții cotidiene, al preocupărilor majore ale vremurilor în care au trăit. În cazul de față avem în vedere un aspect important al activității savantului, acela privind implicarea sa directă în realizarea și consolidarea Marii Uniri din 1918. După cum s-a observat, de către distinsul istoric Al. Zub, excelentul biograf și exeget al operei lui V. Pârvan, lupta pentru realizarea deplinei unități naționale mergea mână în mână, în concepția marelui gânditor, cu acțiunea de regenerare și modernizare a întregii societăți românești, pentru care el a propus mereu soluții, fiind obsedat de idei reformiste, încă din 1905, când a intrat în arena vieții publice, până la sfârșitul său neașteptat produs la 26 iunie 1927².

Timp de peste două decenii V. Pârvan pe lângă munca sa în domeniul istoriei și arheologiei a fost preocupat îndeaproape de prezentul și viitorul națiunii române, din acest punct de vedere înrundindu-se cu N. Bălcescu și M. Eminescu, cum remarcă Al. Zub³.

Încă din 1905, pe vremea studiilor în Germania⁴, V. Pârvan se angajează

* Acest text, într-o formă ușor restrânsă și fără note cu trimiteri bibliografice, a fost tipărit în *Revista de cultură Ateneu*, Anul 45, nr. 11-12 (471-472), Bacău, noiembrie-decembrie 2008, p. 21.

¹ Gorham P. Stevens, **Vasile Pârvan**, în volumul **În memoria lui Vasile Pârvan**, București, 1934, p. 312.

² Al. Zub, **Vasile Pârvan: preeminența spiritualului**, în *Vitraliu – Periodic al Centrului Cultural Internațional „George Apostu”*, Bacău, Anul XV, nr. 5-6 (29), noiembrie, 2007, p. 3; **Ibidem**, în *Zargidava – revistă de istorie*, VII, Bacău, 2008, p. 15-18.

³ Idem, **Introducere**, la volumul V. Pârvan, **Scrieri**, text stabilit, studiu introductiv și note de Alexandru Zub, București, 1981, p. 17.

⁴ Idem, **Pe urmele lui Vasile Pârvan**, București, 1983, p. 43 și urm.; Oltea Rășcanu-Gramaticu, **Vasile Pârvan și periplul german**, în *Zargidava – revistă de istorie*, VII, Bacău, 2008, p. 19 și urm.

hotărât în lupta politică pentru împlinirea idealului național⁵. Reamintim, în acest sens, cunoscuta scrisoare trimisă lui N. Iorga la 30 noiembrie 1905, în care îl anunța pe iubitul său magistrul despre hotărârea luată de a se angaja în lupta pentru împlinirea ideilor mari și bune, comunicându-i „*că încă un soldat al cauzei celei drepte vă va fi totdeauna la îndemână*”⁶.

Un exemplu al interesului manifestat de V. Pârvan, față de idealul unității naționale, din epoca studiilor în Germania, este conferința sa despre Unire ținută la Societatea Academică Română din Berlin, din ziua de 24 ianuarie 1906⁷. În expunerea făcută pe tema Unirii, V. Pârvan invoca „blăstămul dezunirii” care a apăsât „veac după veac asupra neamului nostru” și considera că pentru a nu pieri ca popor trebuie „să ne aruncăm deci în luptă. Să dăm ajutor celor ce se bat pentru cauza cea dreaptă”, care nu este decât una: „ridicarea poporului nostru la nivelul culturii apusene, pe baze naționale. Singura scăpare a noastră e idealul național”⁸ conchidea viitorul savant.

Om de acțiune, adept al lucrului bine făcut, potrivit manifestărilor „festiviste”, întâlnite și în acea vreme precum și azi, V. Pârvan sublinia în 1906, că „serbarea Unirii de la '59 trebuie făcută prin fapte, prin unirea – în sfârșit a tuturor forțelor naționale, iar nu prin fraze seci și apelări la gloria strămoșilor”⁹. Ultima parte a observației lui V. Pârvan este valabilă și azi, când sărbătorim 90 de ani de la Marea Unire din 1918. Și acum ar fi fost mai important să omagiem generația Marii Uniri nu doar prin evocarea meritelor lor, fapt firește necesar, important dar nu suficient, ci și prin relevarea a ceea ce am făcut noi, generația de azi pentru a consolida opera înaintașilor, mai ales după 1989.

Îndemnul și exemplul personal al lui V. Pârvan rămân de mare actualitate. „*Așadar, muncă sinceră, dezinteresată și cinstită a fiecăruie în parte în ramura sa de activitate; subordonarea interesului personal intereselor naționale; purificarea opiniei publice prin boicotarea manifestărilor de viață publică amorală ori imorală, extirparea prin cele mai drastice mijloace a favoritismului și politicianismului, iarăși, din toate domeniile vieții noastre publice; încurajarea și susținerea din toate puterile și cu toată inima a oamenilor mai bine înzestrați de fire decât noi și cari luptă pentru cauza cea bună și dreaptă... ridicarea către o stare materială mai bună etc.*”¹⁰. În cele câteva fraze citate este, în fapt, formulat, de către tânărul V. Pârvan, un adevărat program

⁵ Ioan Mitrea, **Vasile Pârvan – un militant al cauzei naționale împlinite în 1918**, în *Carpica*, XXXII, Bacău, 2003, p. 173 și urm.

⁶ V. Pârvan, **Correspondență și acte**, Ediție îngrijită de Al. Zub, București, 1973, p. 22; Al. Zub, **Vasile Pârvan: efigia cărturarului**, Iași, 1974, p. 122; idem, **Vasile Pârvan: dilemele unui istoric**, Iași, 2002, p. 50.

⁷ V. Pârvan, **Scrieri...**, p. 95-106; Al. Zub, **op.cit.**, în *Zargidava*, VII, 2008, p. 15.

⁸ V. Pârvan, **op.cit.**, 1981, p. 100.

⁹ **Ibidem**, p. 101.

¹⁰ **Ibidem**, p. 106.

regenerator, important pentru acele vremuri dar foarte potrivit și pentru zilele noastre.

Fără îndoială pregătirea istorică deosebită, contactul cu marii mentori, între care N. Iorga, îi fortifica lui V. Pârvan orientarea militantă pusă în slujba idealului național. „Conștiința națională unitară a neamului nostru – steaua după care vâslim pe marea înfuriată a existenței noastre ca popor deosebit – spunea V. Pârvan, s-a ivit în ziua când cronicarii au scris că ne tragem de la Râm și toți de un neam suntem”¹¹.

În aprilie 1906, V. Pârvan îi cerea lui N. Iorga lămuriri despre „Frăția bunilor români...”, încredințându-l din nou, pe fostul magistrul, că va găsi în el, mereu „un soldat al cauzei naționale”¹².

În februarie 1913, V. Pârvan, împreună cu V. Arion și G. Bogdan-Duică, scoate revista *Românismul*, publicație menită să orienteze opinia publică spre realizarea deplinei unități naționale. În consens cu N. Iorga, atent la evenimentele din 1913 ce aveau loc în sud-estul european, V. Pârvan întrezărea șansa realizării idealului național¹³.

Deși militant consecvent pentru cauza unității naționale, fiind și un membru activ al Ligii Culturale, la începutul războiului pentru reîntregirea națională, V. Pârvan a trăit o mare dezamăgire. Cu toate că semnase, alături de alți profesori, memoriul intitulat *Acțiunea universitară în chestia națională*, prin care se cerea „intrarea României în acțiune...”¹⁴, unii adversari l-au atacat, considerându-l „dușman al aspirațiilor noastre naționale”, cerând într-un spirit iacobin „capul lui Pârvan”, iar Liga Culturală s-a grăbit să-l excludă din rândurile sale la 7 decembrie 1914¹⁵, și toate acestea doar pentru faptul că V. Pârvan, spirit lucid, era împotriva unei acțiuni pripite, fără o temeinică pregătire prealabilă, care evident s-ar fi întors împotriva intereselor noastre, cum s-a și întâmplat de-altfel, în anumite momente ale războiului. V. Pârvan a răspuns gravelor acuze, nedrepte și pătimase, într-un text memorabil, în care își expunea adevăratul său crez național¹⁶, pe care l-a slujit cu o tenacitate exemplară până la sfârșitul vieții. Profund marcat de cumplita tragedie a pierderii soției și copilului, la naștere, în timpul refugiului la Odesa în 1917¹⁷, V. Pârvan a găsit resursele necesare pentru a-și mobiliza puținele energii de care mai dispunea, pentru realizarea idealului unității naționale, obiectiv crucial al întregii națiuni

¹¹ V. Pârvan, **E nevoie la noi de o revistă istorică?**, în *Viața Românească*, 1, 1906, nr. 10, p. 590-595, apud Al. Zub, **Vasile Pârvan: efigia cărturarului**, p. 143.

¹² V. Pârvan, **Correspondență și acte...**, p. 28; Al. Zub, **op.cit.**, p. 136.

¹³ Al. Zub, **op.cit.**, p. 204; I. Mitrea, **op.cit.**, p. 175.

¹⁴ Al. Zub, **op.cit.**, p. 205.

¹⁵ **Ibidem**, p. 205; idem, **op.cit.**, 2002, p. 52.

¹⁶ V. Pârvan, **Părerile unui trădător de neam**, București, 1914, 13 p.

¹⁷ Al. Zub, **Pe urmele lui Vasile Pârvan**, p. 129.

în acei ani. Într-o scrisoare către Sextil Pușcariu, din 23 noiembrie 1918, spunea că „față de nație mă simt dator cu tot ce mi-a mai rămas. Altă iubire și alt gând nu am”¹⁸.

Din dorința de a se implica concret în opera de regenerare națională, la sfârșitul Primului Război Mondial, în vremea refugiului la Iași, V. Pârvan s-a alăturat lui D. Gusti, Virgil Madgearu și celorlalți ce au inițiat mișcarea de reformă, din care s-a născut *Asociația pentru studiul și reforma socială*, înființată la Iași în aprilie 1918, asociație care a constituit nucleul viitorului *Institut Social Român*, înființat la București în 1919¹⁹.

V. Pârvan a salutat marea biruință de a 1 Decembrie 1918 și alături de alți membri marcanți ai Academiei Române a semnat telegrama de felicitare trimisă la 6 decembrie 1918, Comitetului Național Român la Sibiu²⁰.

După realizarea idealului național, prin actul de la 1 Decembrie 1918, V. Pârvan era convins că trăinicia României Mari realizate sub sceptrul lui Ferdinand I Întregitorul, impunea, ca o condiție sine qua non, consolidarea măreței înfăptuiri, și aceasta se putea face, în primul rând, prin opera de spiritualizare a vieții marelui organism național. În acest sens, știm că marele savant V. Pârvan a propus un amplu program de renovare spirituală, de regenerare morală națională, având ca primă condiție *o școală de tip nou*, strâns determinată de „realitatea etno-psihologică a sufletului nostru național”²¹. Alături de alți intelectuali de marcă V. Pârvan a militat pentru a menține, în continuare, sprijinul opiniei publice internaționale pentru cauza românească abia împlinită. După ce N. Iorga, în timpul Conferinței de pace de la Paris, a propus ca „Academia să se manifeste în public printr-o conferință în care să se arate drepturile românilor (...)”, dar mai ales socotea „să ne adresăm Academicienilor”²², V. Pârvan completează propunerea cu ideea adresării „tuturor Academiiilor aliate, precum și celor din țările neutre, din care unele joacă un rol important în Conferința de pace”²³.

Pentru consolidarea operei înfăptuite în 1918, V. Pârvan era convins de nevoia luminării sistematice a poporului, de formarea unei conștiințe civice extinsă în masele largi și la scara României Întregite. În concepția lui V. Pârvan nevoia de școală, de învățătură, erau vitale pentru propășirea neamului. Așa se explică energia și devotamentul exemplar puse în slujba organizării vieții

¹⁸ Idem, **Vasile Pârvan – bibliografie**, București, 1975, p. 332; idem, **Vasile Pârvan: dilemele unui istoric**, p. 54.

¹⁹ Idem, **Vasile Pârvan: efigia cărturarului**, p. 366-368; idem, **Vasile Pârvan: dilemele unui istoric**, p. 52.

²⁰ Marin Aiftincă, **Timp și valoare. Studii de istorie a culturii și filosofiei românești**, Cluj-Napoca, 2003, p. 79-80.

²¹ **Ibidem**, p. 76.

²² **Ibidem**, p. 77.

²³ **Ibidem**.

academice și universitare românești din Cluj²⁴. V. Pârvan a avut un rol important în organizarea *Universității Daciei Superioare „Ferdinand I”* din Cluj. La 15 martie 1919 V. Pârvan a publicat proiectul de organizare a Universității Daciei Superioare din Cluj, intitulat **Universitatea Națională a Daciei Superioare. Părerii propuse public Marelui Sfat Național al românilor din Ardeal, Banat și Țara Ungurească**²⁵. Autorul proiectului, meticulos și bine informat cu privire la stadiul de dezvoltare a învățământului superior la nivel european, și nu numai, prezenta toate problemele privind un astfel de demers, mergând până la detalii, cum ar fi, de exemplu, programul din ziua deschiderii anului universitar, norma unui profesor care era dator a presta „cel puțin 6 ore de curs și cel puțin 4 ore de exerciții practice saptamanal”, sau organizarea „Jocurilor Olimpice ale Universității”²⁶.

Consiliul Dirigent de la Sibiu a îmbrățișat proiectul lui V. Pârvan, care la rândul său nu s-a mulțumit să facă doar propuneri ci s-a alăturat efectiv savantului Sextil Pușcariu, viitorul Rector al Universității Daciei Superioare, pentru realizarea acestei instituții academice²⁷.

V. Pârvan a fost cel care, la 10 octombrie 1919 a propus schema de organizare a Secției de Istorie, din cadrul Facultății de Litere și Filosofie, cuprinzând nouă catedre (Istorie antică, Arheologie-Epigrafie, Istoria universală medie, modernă și contemporană; Istoria veche a românilor, Istoria nouă a românilor, Bizantinologia, Istoria popoarelor sud-est europene, Istoria generală a artelor și Etnografia și Folclorul). Tot lui V. Pârvan i se datorează ideea înființării și a unor institute de cercetare la Cluj, complementare catedrei de istorie, precum Institutul de Studii Clasice, Institutul de istorie națională și Institutul de istorie universală, dar și a Muzeului arheologic (azi importantul Muzeu Național de Istorie a Transilvaniei)²⁸.

V. Pârvan s-a preocupat direct de întemeierea la Cluj și a unei școli de arheologie și istorie antică. În primul an de funcționare a Universității clujene a ținut cursul de istorie antică, activitatea ce o făcea în paralel cu predarea cursului său la Universitatea din București, călătorind săptămânal din capitala țării la Cluj. A stăruit ca doi dintre cei mai de seamă colaboratori ai săi de la București, arheologul D. M. Teodorescu (care va prelua, la propunerea lui Pârvan, și conducerea cercetărilor la cetățile dacice din „Munții Oraștiei”) și

²⁴ Sever Dumitrașcu, **Vasile Pârvan și Transilvania**, în *Muzeul Național*, VII, București, 1983, p. 251-259; idem, **Vasile Pârvan și Universitatea din Cluj (Aspecte arheologice)**, în *Carpica*, XXIII/1, 1992, p. 41-77.

²⁵ V. Pârvan, **Scrieri...**, p. 159-172; Sever Dumitrașcu, **op.cit.**, în *Carpica*, p. 41.

²⁶ V. Pârvan, **Scrieri...**, p. 165-172.

²⁷ **Ibidem**, p. 160.

²⁸ Liviu Mărgăitan, Ioan Mitrea, **Membrii Academiei Române din județul Bacău**, Editura Vicovia, Bacău, 2008, medalion **Vasile Pârvan (1882-1927)**, p. 76.

specialistul în istorie antică Emil Panaitescu, să fie transferați definitiv la Cluj²⁹.

Este important să evidențiem că V. Pârvan, vedea nevoia ca dintr-un început noua Universitate a Daciei Superioare să fie integrată spiritului modern european. În propunerile sale publice adresate Marelui Sfat Național al românilor din Ardeal, Banat și Țara Ungurească, V. Pârvan spunea că: „noua universitate nu trebuie să imite cele două universități din vechiul regat, ci să se inspire de la tipurile cele mai înaintate de universități europene și americane, ar trebui să-și recruteze personalul pe baza unor principii superior științifice și etice...”³⁰.

Eforturile depuse de V. Pârvan în vederea consolidării Marii Uniri, și prin promovarea învățământului superior academic românesc la Cluj au fost unanim recunoscute și apreciate. Dovadă este și faptul că lui i s-a încredințat onoarea de a ține, în data de 2 noiembrie 1919, lecția inaugurală la deschiderea cursurilor Universității Daciei Superioare, lecție memorabilă și semnificativ intitulată *Datoria vieții noastre*.

Și în anii următori, până la sfârșitul prematur al vieții savantului în 1927, V. Pârvan s-a interesat de bunul mers al vieții universitare și academice clujene, realizând acest obiectiv și din perspectiva rosturilor sale în Academia Română, de membru titular și mai apoi și Secretar General al Academiei Române, director al Școlii Române din Roma (Accademia di Romania) etc.

Legăturile lui V. Pârvan cu Universitatea din Cluj, relațiile sale cu universitarii clujeni, pe plan științific și academic, s-au menținut cordiale până la trecerea savantului în lumea celor dreți. Mai mulți clujeni au fost membri ai Școlii Române din Roma, în vremea directoratului lui V. Pârvan și la propunerea acestuia.

De exemplu C. Daicoviciu, viitorul mare arheolog și istoric al Daciei preromane și romane, a fost membru al Școlii Române din Roma la recomandarea lui V. Pârvan. Tracologul G.G. Mateescu, unul dintre discipolii preferați ai magistrului a devenit director al Școlii Române din Roma după moartea savantului. Ceva mai târziu, funcția onorabilă și responsabilă, de director al Școlii Române din Roma, a fost îndeplinită de romanistul Emil Panaitescu, fost elev și colaborator al lui V. Pârvan³¹.

Tot din perspectiva recunoașterii rolului său în realizarea și consolidarea Marii Uniri, V. Pârvan a fost propus în 1919 pentru a fi liderul unei formațiuni politice importante în epocă, cum era Partidul Țărănesc dar i s-a propus în același an să accepte primatul României cu perspectiva de a deveni primul

²⁹ **Ibidem**, p. 77.

³⁰ V. Pârvan, **Scrieri...**, p. 160.

³¹ Sever Dumitrașcu, **op.cit.**, în Carpica, p. 45.

patriarh al României Mari³². Dincolo de aceste propuneri, tentante pentru mulți, V. Pârvan a continuat să rămână în slujba profesiei sale, în slujba celor mulți, în fapt în slujba națiunii. „Cântecul meu a fost cântarea celor mulți, cari privesc înainte, va fi un cântec de biruință al celor rămași, în onoarea celor ce au murit”³³.

Pentru a veni la vremurile, tendințele și cerințele de azi, să evidențiem faptul că V. Pârvan se gândea și la minoritari, spunând că aceștia trebuiau să se simtă în noul cadru statal, pentru a fi mulțumiți, mai bine ca înainte. În *Cărți pentru minoritari*, V. Pârvan vorbea de „grija pentru cultivarea minorităților, de nevoia de a le facilita cunoașterea culturii românești, dar și de a face posibil ca majorității țării să cunoască creația culturală a minorităților”³⁴ (s.n. I.M.).

Preocupat, cum era și firesc, de problemele prezentului și viitorului, marele *pedagog al națiunii* cum era denumit deseori, la fel cum era numit și N. Iorga, nu uita de îndatorirea de a omagia pe cei care, generație după generație, au avut drept crez realizarea idealului unității național-statale, pe cei care au înfăptuit România modernă și nu în ultimul rând Marea Unire din 1918. În acest sens, evidențiem că V. Pârvan a fost sufletul unui Comitet ce acționa sub egida Academiei Române având ca obiectiv realizarea unui monument comemorativ al Unirii tuturor românilor, în capitala țării. Acest monument, în concepția lui V. Pârvan, trebuia „să redea ideea unirii, stăruirii continue a națiunii și a biruinței”³⁵. Iată un obiectiv pe care diriguitorii noștri de azi ar trebui să-l reconsidere și realizeze, pentru a omagia prin ceva concret, frumos și emoționant, înaintașii.

Acum la 90 de ani de la Marea Unire, putem spune că în mulțimea celor care și-au închinat viața acestui ideal, unul din marii căzuși a fost și savantul-pedagog al neamului, V. Pârvan, care a văzut lumina zilei cu 126 de ani în urmă, într-un sătuc de pe plaiurile județului Bacău, județ situat, parcă simbolic, în inima „blândeii și melancoliceii Moldove”.

Pentru a omagia pe toți înaintașii noștri, pe făuritorii Marii Uniri din 1918, considerăm cele mai potrivite cuvinte sunt, tot ale lui V. Pârvan, rostite în 26 septembrie 1919, din care reținem: „Oamenii noi, înflorind în marea lumină a vieții, se pleacă cu reculegere spre pământul unde dorm oamenii vechi, din tăria cărora au crescut ei, oamenii noi, ca florile nouă din pulberea florilor vechi”³⁶.

³² Al. Zub, *Vasile Pârvan: efigia cărturarului*, p. 371; idem, *Vasile Pârvan: dilemele unui istoric*, p. 53.

³³ V. Pârvan, *Memoriale*, București, 1923, p. 141.

³⁴ Idem, *Scrieri...*, p. 182.

³⁵ *Ibidem*, p. 623.

³⁶ *Ibidem*, p. 164.

**Vasile Pârvan – garant de la réalisation et
de la consolidation de la Grande Union
Résumé**

Cet article actualise la contribution de Vasile Pârvan à la réalisation et la consolidation du grand acte du 1er Décembre 1918. On y évoque la contribution de Vasile Pârvan à la réalisation de l'Unité de l'État, mais aussi son apport au fondement et à l'épanouissement de l'Université de la Dacie Supérieure de Cluj, tout comme au fondement d'autres institutions académiques et culturelles, au développement des recherches archéologiques en Transylvanie.

*Traduit par,
Mihai Murariu*